

DEVELOPMENT OF THE SPIRITUAL ESSENCE OF THE INDIVIDUAL BASED ON HISTORICAL HERITAGE AND VALUES IN THE CONDITIONS OF NEW UZBEKISTAN

Feruza Sadullayevna Ismatullayeva

Master's student at Samarkand State Pedagogical Institute

ismatullayevaferuza6@gmail.com

Samarkand, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: New Uzbekistan, historical heritage, national values, spiritual being, personal development, spiritual education, globalization, national identity, socio-philosophical analysis.

Received: 05.05.26

Accepted: 06.05.26

Published: 07.05.26

Abstract: This article examines the theoretical and methodological foundations of developing the spiritual being of an individual in the context of the New Uzbekistan. Particular attention is paid to the influence of historical heritage and national values on the spiritual development of the individual from a socio-philosophical perspective. The study analyzes the interconnection between spiritual development processes and contemporary social transformations, as well as the challenges of preserving national identity under globalization. It highlights the role of historical memory, cultural heritage, and moral values in shaping the individual's spiritual world. Based on the findings, scientific conclusions and practical recommendations are proposed for fostering a spiritually mature individual in modern conditions.

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA TARIXIY MEROS VA QADRIYATLAR ASOSIDA SHAXS MA'NAVIY BORLIG'INI RIVOJLANTIRISH

Feruza Sadullayevna Ismatullayeva

Samarkand Davlat Pedagogika instituti magistranti

ismatullayevaferuza6@gmail.com

Samarkand, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, tarixiy meros, milliy qadriyatlar, ma'naviy

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yangi O'zbekiston sharoitida shaxs ma'naviy

borliq, shaxs kamoloti, ma'naviy tarbiya, globallashuv, milliy o'zlik, ijtimoiy-falsafiy tahlil.

borlig'ini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari tahlil qilinadi. Xususan, milliy tarixiy meros va an'anaviy qadriyatlarning shaxs ma'naviy kamolotiga ta'siri ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan yoritiladi. Tadqiqotda ma'naviy rivojlanish jarayonining zamonaviy ijtimoiy transformatsiyalar bilan uzviy bog'liqligi, globallashuv sharoitida milliy o'zlikni saqlash masalalari tahlil etiladi. Shuningdek, shaxsning ma'naviy borlig'ini shakllantirishda tarixiy xotira, madaniy meros va axloqiy qadriyatlarning o'rni ochib beriladi. Tadqiqot natijalari asosida Yangi O'zbekiston sharoitida ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashning ustuvor yo'nalishlari bo'yicha ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

РАЗВИТИЕ ДУХОВНОЙ СУЩНОСТИ ЛИЧНОСТИ НА ОСНОВЕ ИСТОРИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ И ЦЕННОСТЕЙ В УСЛОВИЯХ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА

Феруза Садуллаевна Исматуллаева

Магистрант

Самаркандского государственного педагогического института

ismatullayevaferuzab@gmail.com

Самарканд, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Новый Узбекистан, историческое наследие, национальные ценности, духовное бытие, развитие личности, духовное воспитание, глобализация, национальная идентичность, социально-философский анализ.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретико-методологические основы развития духовного бытия личности в условиях Нового Узбекистана. Особое внимание уделяется влиянию исторического наследия и национальных ценностей на духовное становление личности с социально-философской точки зрения. В исследовании рассматривается взаимосвязь процессов духовного развития с современными социальными трансформациями, а также проблемы сохранения национальной идентичности в условиях глобализации. Раскрывается роль исторической памяти, культурного наследия и нравственных ценностей в формировании духовного мира личности. На основе проведённого анализа

сформулированы научные выводы и практические рекомендации по воспитанию духовно развитой личности в современных условиях.

Kirish. Globallashuv jarayonlari jadallashib borayotgan zamonaviy davrda shaxs ma'naviy borlig'ini rivojlantirish masalasi ijtimoiy-falsafiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Ayniqsa, Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson omili, uning ma'naviy-axloqiy kamoloti ustuvor vazifa sifatida belgilanganligi mazkur muammoning nazariy va amaliy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Shu nuqtai nazardan, tarixiy meros va milliy qadriyatlar asosida shaxs ma'naviy borlig'ini shakllantirish masalasini chuqur ilmiy tahlil qilish zarurati yuzaga kelmoqda.

Tarixiy meros bu xalqning asrlar davomida shakllangan moddiy va ma'naviy boyliklari majmui bo'lib, u jamiyatning o'zligini anglashida muhim omil hisoblanadi. Milliy qadriyatlar esa shaxsning axloqiy mezonlari, dunyoqarashi va ijtimoiy xulq-atvorini belgilovchi asosiy manba sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur omillar uyg'unligi shaxs ma'naviy borlig'ining mazmun-mohiyatini belgilab, uning barkamol inson sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shu bois, tarixiy xotira, madaniy meros va axloqiy qadriyatlarni zamonaviy taraqqiyot talablari bilan uyg'unlashtirish muhim ilmiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng rivojlanishi, madaniy oqimlarning kuchayishi va ijtimoiy transformatsiyalar sharoitida shaxs ongiga turli xil g'oyaviy ta'sirlar kirib kelmoqda. Bu esa milliy o'zlikni saqlash, ma'naviy tahdidlarga qarshi immunitetni kuchaytirish hamda yosh avlodni sog'lom dunyoqarash asosida tarbiyalashni taqozo etadi. Shu ma'noda, tarixiy meros va qadriyatlarning tarbiyaviy salohiyatini chuqur o'rganish, ularni zamonaviy pedagogik va ijtimoiy mexanizmlar orqali amaliyotga joriy etish alohida ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi Yangi O'zbekiston sharoitida tarixiy meros va milliy qadriyatlar asosida shaxs ma'naviy borlig'ini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslarini ochib berishdan iborat. Tadqiqot jarayonida ijtimoiy-falsafiy tahlil, tizimli yondashuv, tarixiylik va mantiqiylik tamoyillari asosida muammoning mohiyati yoritiladi. Shuningdek, shaxs ma'naviy kamolotini ta'minlashda tarixiy merosning o'рни va uning zamonaviy jamiyatdagi funksional ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot mavzusi doirasida olib borilgan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, shaxs ma'naviy borlig'ini rivojlantirish, tarixiy

meros va milliy qadriyatlarning jamiyat taraqqiyotidagi oʻrni masalalari falsafa, sotsiologiya, pedagogika hamda madaniyatshunoslik yoʻnalishlarida keng yoritilgan. Xususan, Sharq mutafakkirlari Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino asarlarida komil inson gʻoyasi, axloqiy kamolot va jamiyat uygʻunligi masalalari chuqur tahlil etilgan. Ularning ilmiy merosida shaxs maʼnaviyati jamiyat barqarorligi va taraqqiyotining muhim omili sifatida talqin qilinadi.

Zamonaviy oʻzbek olimlarining ilmiy ishlarida ham milliy qadriyatlar, tarixiy meros va maʼnaviy tarbiya masalalariga alohida eʼtibor qaratilgan. Ular tomonidan maʼnaviy yangilanish jarayonlari, milliy oʻzlikni anglash, yoshlar tarbiyasida tarixiy xotiraning oʻrni kabi masalalar ijtimoiy-falsafiy jihatdan asoslab berilgan. Xorijiy tadqiqotchilar tomonidan esa globallashuv sharoitida madaniy identifikatsiya, qadriyatlar transformatsiyasi va shaxs ijtimoiylashuvi muammolari tahlil qilingan. Shu bilan birga, mavjud adabiyotlarda aynan Yangi Oʻzbekiston sharoitida tarixiy merosga tayangan holda shaxs maʼnaviy borligʻini rivojlantirish masalasi kompleks yondashuv asosida yetarli darajada tizimlashtirilmaganligi kuzatiladi.

Tadqiqotning metodologik asosini dialektik yondashuv, tizimli tahlil, tarixiylik va mantiqiylik tamoyillari tashkil etadi. Dialektik metod orqali shaxs maʼnaviy borligʻining shakllanishi va rivojlanishi jarayonlari oʻzaro bogʻliqlikda va dinamik oʻzgarishda koʻrib chiqiladi. Tizimli yondashuv esa tarixiy meros, qadriyatlar va shaxs maʼnaviyati oʻrtasidagi oʻzaro aloqadorlikni yaxlit tizim sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida qiyosiy-tahliliy metoddan foydalanilib, turli davrlar va ijtimoiy sharoitlarda shakllangan qadriyatlar tizimi oʻzaro solishtirildi. Tarixiy metod yordamida milliy merosning shakllanish bosqichlari va uning zamonaviy jamiyatga taʼsiri oʻrganildi. Empirik umumlashtirish usuli orqali esa mavjud ilmiy qarashlar va konsepsiyalar tizimlashtirilib, mualliflik yondashuvi shakllantirildi.

Tadqiqotda, shuningdek, aksiologik yondashuv muhim oʻrin egallab, unda qadriyatlarning shaxs maʼnaviy borligʻidagi oʻrni va ahamiyati tahlil qilindi. Germenevtik metod asosida tarixiy-madaniy merosni talqin qilish va uning zamonaviy mazmunini ochib berish imkoniyatlari kengaytirildi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot doirasida olib borilgan ijtimoiy-falsafiy tahlillar shuni koʻrsatadiki, Yangi Oʻzbekiston sharoitida shaxs maʼnaviy borligʻini rivojlantirish jarayoni koʻp omilli va tizimli xarakterga ega boʻlib, u tarixiy meros, milliy qadriyatlar hamda zamonaviy ijtimoiy transformatsiyalar oʻzaro taʼsiri natijasida shakllanadi. Mazkur jarayonda tarixiy xotira va

madaniy meros shaxs ongida identifikatsiya mexanizmlarini mustahkamlovchi asosiy omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, milliy qadriyatlar tizimi shaxs ma’naviy borlig‘ining aksiologik asosini tashkil etadi. Xususan, an’anaviy axloqiy me’yorlar, oilaviy qadriyatlar, ijtimoiy mas’uliyat va vatanparvarlik tuyg‘usi shaxsning ichki dunyosini shakllantiruvchi muhim komponentlar hisoblanadi. Shu bilan birga, globallashuv jarayonlari ta’sirida qadriyatlar transformatsiyasi kuzatilib, ayrim hollarda milliylik va universallik o‘rtasida muayyan ziddiyatlar yuzaga kelmoqda. Bu esa shaxs ma’naviy rivojlanishida muvozanatli yondashuv zarurligini ko‘rsatadi.

O‘rganishlar shuni ham tasdiqladiki, tarixiy merosdan samarali foydalanish shaxs ma’naviy kamolotini ta’minlashda muhim resurs sifatida xizmat qiladi. Xususan, ajdodlar ilmiy-ma’naviy merosini ta’lim tizimiga integratsiya qilish, madaniy-ma’rifiy tadbirlar orqali tarixiy ongni mustahkamlash shaxsning ma’naviy immunitetini oshirishga yordam beradi. Bu esa yosh avlodni turli g‘oyaviy tahdidlardan himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlil natijalari yana shuni ko‘rsatdiki, shaxs ma’naviy borlig‘ini rivojlantirishda institutsional omillar ta’lim tizimi, oila, fuqarolik jamiyati institutlari va ommaviy axborot vositalarining o‘rni beqiyosdir. Ayniqsa, ta’lim tizimida milliy qadriyatlar va tarixiy meros asosida ma’naviy tarbiyani kuchaytirish shaxs kamolotining uzluksizligini ta’minlaydi. Shu bilan birga, zamonaviy axborot makonida ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni targ‘ib etishning innovatsion usullarini joriy etish zarurati aniqlanadi.

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy natijalarga erishildi:

birinchidan, shaxs ma’naviy borlig‘ini rivojlantirishning ijtimoiy-falsafiy modeli ishlab chiqilib, unda tarixiy meros va qadriyatlarning integrativ roli asoslab berildi;

ikkinchidan, globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari belgilandi;

uchinchidan, ma’naviy tarbiya samaradorligini oshirishga qaratilgan konseptual yondashuvlar taklif etildi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari Yangi O‘zbekiston sharoitida shaxs ma’naviy borlig‘ini rivojlantirish jarayoni tarixiy meros va milliy qadriyatlar bilan uzviy bog‘liq ekanligini ilmiy asosda tasdiqlaydi. Shaxs ma’naviy kamoloti jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida namoyon bo‘lib, u nafaqat individual rivojlanish, balki ijtimoiy barqarorlik va milliy o‘zlikni saqlashning ham asosiy sharti hisoblanadi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, tarixiy meros shaxsning ma'naviy ongini shakllantirishda fundamental manba vazifasini bajaradi. U orqali avlodlar davomiyligi, tarixiy xotira va madaniy identifikatsiya mustahkamlanadi. Milliy qadriyatlar esa shaxsning axloqiy mezonlari, ijtimoiy xulq-atvori va hayotiy pozitsiyasini belgilovchi aksiologik tizim sifatida xizmat qiladi. Shu bois, ularni zamonaviy ijtimoiy hayot bilan uyg'un holda rivojlantirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Globalashuv sharoitida yuzaga kelayotgan madaniy va g'oyaviy ta'sirlar shaxs ma'naviy borlig'iga turlicha ta'sir ko'rsatmoqda. Bu esa milliy qadriyatlarni saqlash, ularni zamon talablari asosida yangicha talqin qilish va yosh avlod ongiga singdirish zaruratini kuchaytiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mazkur jarayonda tizimli va maqsadga yo'naltirilgan yondashuvni qo'llash muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, shaxs ma'naviy borlig'ini rivojlantirishda ta'lim tizimi, oila, fuqarolik jamiyati institutlari va ommaviy axborot vositalarining o'zaro hamkorligini kuchaytirish zarurligi asoslab berildi. Ayniqsa, ta'lim jarayonida tarixiy meros va milliy qadriyatlarni integratsiya qilish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali ma'naviy tarbiya samaradorligini oshirish mumkin.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, Yangi O'zbekiston sharoitida shaxs ma'naviy borlig'ini rivojlantirish tarixiy meros va milliy qadriyatlarga tayanadigan kompleks, uzluksiz va tizimli jarayon bo'lib, u jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim strategik ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo'nalishda olib boriladigan ilmiy-tadqiqotlar va amaliy ishlar ma'naviy barkamol, ijtimoiy faol va mas'uliyatli shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Fan, 1993.
4. Beruniy A.R. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar. – Toshkent: Fan, 1968.
5. Ibn Sino A.A. Donishnoma. – Toshkent: Fan, 1983.
6. Abdullayev M., Sodiqov A. Ma'naviyat asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2010.
7. To'rayev B.O. Milliy qadriyatlar va ularning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni. – Toshkent: Akademiya, 2018.
8. Giddens A. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. – Cambridge: Polity Press, 1991.

9. G'aniyev E. Yoshlarda axloqiy inqiroz kuchayishida ommaviy axborot vositalarining roli //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2025. – Т. 5. – №. 5. – С. 245-248.

10. Ризаев И. И. Развитие социальных систем: методологические решения //устойчивое развитие: геополитическая трансформация и национальные приоритеты. – 2023. – С. 263-270.

11. Усмонов Ф. Н. Эпистемологическая эволюция рационализма //Наука и современность. – 2012. – №. 19-1. – С. 194-198.

12. Nurmatova U. J. Existential and communicative fundamentals of reading //theoretical & applied science Учредители: Теоретическая и прикладная наука,(9). – 2021. – С. 444-449.